Canllawiau ar Reolaeth, Adfer a Chreu

Coetir Gwlyb

Bwriedir i'r ddalen arfer da hon fod yn arweiniad sylfaenol ar gyfer perchnogion tir a rheolwyr tir i gadw a hyrwyddo gwerth bioamrywiaeth Coetir Gwlyb a helpu i sicrhau eu dyfodol. Dynodwyd Coetir Gwlyb fel cynefin blaenoriaeth yng Nghynllun Gweithredu Bioamrywiaeth y Deyrnas Gyfunol a hefyd y Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol ar gyfer Blaenau Gwent gan y bu gostyngiad difrifol yn ei niferoedd yn genedlaethol ac yn lleol.

Yn syml, mae **bioamrywiaeth** yn golygu 'popeth byw'. Mae'n cyfeirio at amrywiaeth cyfoethog y planhigion ac anifeiliaid gwyllt o'n gwmpas ynghyd â'r cynefinoedd sy'n eu cefnogi.

Mae Rhywogaethau Blaenoriaeth y Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol yn gysylltiedig gyda'r Cynefin hwn yn cynnwys:

- Ystlum Barbastelle
- Ystlum pedol mawr
- Ystlum pedol bach
- Dyfrgi
- Ystlum Pipistrelle
- Coch y berllan
- Bronfraith y grug
- Gwybedwr smotiog
- Colomen Mair
- Madfall cribog mawr
- Brith perlog bach
- Clychlys ymlusgol
- Craf y Geifr

© Peter Wakely-EN

Craf y Geifr

Disgrifiad Cynefin

Mae Coetir Gwlyb yn digwydd ar bridd a ddraeniwyd yn wael neu dymhorol wlyb, fel arfer mewn gorlifdir afonydd. Mae'r prif rywogaethau coed yn cynnwys gwern, ffawydd a helyg. Mae'r coetiroedd hyn i'w cael ar fathau pridd yn amrywio o bridd cyfoethog mewn maethion i bridd gwael mewn maethion. Mae coetiroedd gwlyb yn brin ac wedi eu gwasgaru o amgylch Cymru, ac yn aml yn digwydd fel mosaig o fewn cynefinoedd coetir pwysig eraill megis Coetir Ynn Cymysg Ucheldir a Choetir Derw Ucheldir.

© Peter Wakely-EN

Cors helyg a gwern

Ffactorau yn Effeithio ar Gynefin

- Colli a darnio cynefin, yn arbennig yn deillio o ddatblygiad ar hyd coridorau afonydd neu nentydd
- Diffyg rheolaeth briodol – coedlannu a phori amhriodol yn arwain at ddiffyg adfywio naturiol
- Newidiadau i'r hydroleg y mae coetir gwlyb yn dibynnu arno fel canlyniad i gynlluniau a datblygiadau lliniaru llifogydd, yn arwain at goetiroedd sychach.
- Afiechyd gwern yn gostwng poblogaethau.
- Llygredd dŵr yn gostwng ansawdd safleoedd.
- Ymlediad gan rywogaethau anfrodorol megis canclwm Japan a ffromlys chwarennog sy'n gostwng gwerth ecolegol safleoedd coetir.

Arfer da

Diogelu, cynnal a hyrwyddo unrhyw ardaloedd o Goetir Gwlyb drwy:

- Gadael ardaloedd bach o goetiroedd gwlyb a rhannau gwlypaf coedwigoedd gwlyb mwy heb eu rheoli oherwydd anhawster cynnal gweithgareddau heb ddifrod, ar wahan i symud rhywogaethau ecsotig megis canclwm Japan a ffromlys chwarennog. Gall ynn weithiau drechu gwern oherwydd eu bod yn gallu cynhyrchu drwy had mewn llai o olau a gall hefyd fod angen ei reoli.

- Annog adfywiad naturiol coed a pherthi drwy ffensio ardaloedd o goetir i atal gorbori a chaniatáu tyfiant daear i ailsefydlu. Mae peth pori ysgafn yn dderbyniol gan ei fod yn rhan naturiol o ecoleg coedlannau gwlyb.

- Cynnal, a lle'n briodol, gynyddu cyfansoddiad coed brodorol dail-llydan yn y coetir. Fel canllaw bras, rhaid iddynt ffurfio o leiaf 50% o'r coetir. Fodd bynnag, 100% yw'r delfrydol.

- Edrych ar ôl adar gwyllt drwy osgoi gwneud unrhyw waith coed yn ystod y tymor nythu adar rhwng Mawrth-Gorffennaf. Yr amser gorau i wneud y gwaith yw rhwng Hydref a Mawrth.

- Annog torri rhannol ar goetir gwlyp ar gyfnodau anaml ar gyfer coed tân a marchnadoedd lleol eraill. Bydd helyg a gwern yn egino ar ôl torri. Nid yw rheolaeth systemataidd ar goetiroedd gwlyp ar gyfer cynhyrchu coed yn opsiwn realistig fel arfer.

- Cadw unrhyw goed hen neu aeddfed gyda chraciau, holltau a thyllau gan y medrir eu defnyddio fel safleoedd nythu i ystlumod. Os oes angen symud coed o'r fath, gofynnwch am gyngor gan Gyngor Cefn Gwlad Cymru. Dylid hefyd gael cyngor arbennig gan Gyngor Bwrdeistref Lleol Blaenau Gwent os yw coed yn agos at lwybrau troed, priffyrdd neu ardaloedd hygyrch i'r cyhoedd ac y medrant fod yn berygl.

- Hyrwyddo dulliau traddodiadol o reolaeth coetiroedd megis coedlannu a thocio i greu mosaig cyfoethog o gynefinau a rhoi mwy o olau i'r goedwig i hybu tyfiant daear. Mae tocio yn wahanol i goedlannu gan ei fod yn golygu torri'n ôl brif fonyn y goeden i uchder o tua 2m yn hytrach na'n agos at lefel y ddaear ac fe'i defnyddir lle mae stoc yn pori. Dim ond coed ifanc dan 50 oed y dylid eu tocio. Mae system coedlannu yn gyffredinol yn fwyaf priodol ar gyfnodau 20-25 mlynedd, er fod yn well coedlannu gwern ar gyfnodau o rhwng 10-20 mlynedd.

- Cadw bonion mawr gan fod y rhain yn ffurfio cynefinau cyfoethog ar gyfer mwsogl a llysiau'r afu.

- Creu llennyrch a llwybrau er budd pili pala ac adar. Dylai llennyrch amrywio rhwng 0-5-2ha mewn maint i annog amrywiaeth mor eang o fywyd gwyllt ag sydd modd.

- Cynnal cynefin aeddfed drwy adael pren marw yn sefyll a choed wedi cwympo lle bynnag y bo'n bosibl, cyn belled nad yw hyn yn gwrthdaro gyda materion diogelwch cyhoeddus. Crëwch domenni cynefin gyda changhennau wedi cwympo a darnau coed a fydd o fudd i interfeterbratau a ffwngi.

© Paul Glendell-EN

Mwsogl a fffwngi dros goeden mewn coetir gwlyb.

- Anogwch adar ac ystlumod drwy godi nythod artiffisial a blychau ystlum ar goed aeddfed.

Ymestyn ardaloedd o Goetiroedd Gwlyb drwy: Adfywio naturiol

Dyma'r opsiwn gorau gan fod hyn yn cadw dosbarthiad naturiol rhywogaethau coed yng nghyswllt amodau'r safle. Medrir hybu adfywio naturiol drwy gwympo grŵp, creu bylchau o hyd at 0.5a mewn maint, a thrwy ffensio ardaloedd i osgoi gorbori, a chaniatáu coed a pherthi i wasgaru o'r coetir presennol a gorchuddio ardaloedd newydd ger y coetir.

Plannu

- Dim ond lle nad yw adfywiad naturiol yn bosibl y dylid defnyddio plannu, er enghraifft lle mae mat trwchus o weiriach yn dominyddu'r gorchudd tir gan rwystro eginiad.
- Gall ardaloedd cyfagos o gorslen a thir gwlyb a ddefnyddiwyd yn ddiweddar fel tir âr neu borfa fod yn addas ar gyfer plannu.
- Yn ddelfrydol, dylai planhigion gael eu gosod mewn bylchau canopi ac ardaloedd a gafodd eu cwympo.
- Dylid gwneud unrhyw blannu yn ystod misoedd y gaeaf rhwng Hydref a Mawrth. Dylid osgoi cyfnodau barugog neu wlyb iawn.
- Gall fod angen gardiau coed neu ffensio lle mae pori gan gwningod, ysgyfarnogod, ceirw neu dda byw yn broblem.
- Dylai coed a pherthi gael eu cyrchu'n lleol lle bynnag y bo modd o goetiroedd tebyg neu brynu rhywogaethau brodorol gan gyflenwyr gydag enw da. Mae rhywogaethau addas yn cynnwys gwern cyffredin, barf y bwch, helyg llwyd a helyg gwyn.
- Bydd unrhyw blannu newydd angen chwynnu gofalus am 3-5 mlynedd i annog sefydlu iach. Mae chwynnu â llaw yn well na chwistrellu.
- Dylid ceisio cyngor pellach ar fathau o rywogaethau i'w defnyddio, technegau plannu, ac ôl-ofal a rheolaeth.

Peidiwch gwneud unrhyw un o'r gweithgareddau dilynol heb ofyn am gyngor pellach yn gyntaf:

- Llosgi unrhyw dyfiant.
- Aredig, meithrin neu ail-hadu gyda chymysgedd had amhriodol, rolio neu lyfnu gyda chadwyn.
- Gosod unrhyw systemau draenio newydd, clirio unrhyw ffosydd, gostwng unrhyw lefelau dŵr presennol, neu weithredu draeniad naturiol o fewn coetir gwlyb a/neu'r ardal agosaf gan y gall hyn achosi i'r coetir sychu allan.
- Gosod unrhyw chwynladdwyr neu blaladdwyr o fewn 10m o Goetir Gwlyb os nad yn trin chwyn hysbysadwy megis dail tafol, esgyll a rhywogaethau ymledol megis ffromlys chwarennog. Bydd angen cymeradwyaeth Asiantaeth yr Amgylchedd ar ddefnyddio plaladdwyr ar neu'n agos at ddŵr.
- Dodi unrhyw wrtaith anorganig neu organig megis dom fferm, biswail, llaid carthion, dom ieir neu bysg mâl o fewn 10m o Goetir Gwlyb.
- Gosod unrhyw galch, basig slag, gwymon calchedig neu unrhyw ddefnyddiau eraill i newid asidrwydd y pridd. Storio unrhyw dom, gwastraff fferm neu unrhyw wastraff ar unrhyw ardal o Goetir Gwlyb.
- Cyflwyno gêm neu arferion dwys eraill megis pori.
- Cynnal unrhyw fwydo ychwanegol neu osod unrhyw gafnau dyfrio.
- Teneuo neu gwympo coed heb asesu gofynion trwydded cwympo coed a/neu ddiogeliad statudol megis Gorchymyn Cadw Coed.

Coed a'r Gyfraith

Gorchmynion Cadw Coed (TPO)

Gall Gorchmynion Cadw Coed fod yn weithredol ar gyfer rhai coed. Cyn gwneud unrhyw waith i'r coed hyn, bydd angen i chi gysylltu â'r Cyngor i gael y caniatad angenrheidiol.

Trwyddedau Cwympo

Gall fod angen trwydded cwympo i gwympo gwrych. Cyhoeddir y rhain gan y Comisiwn Coedwigaeth. Medrir eich erlyn os ydych yn cwympo coed heb drwydded.

Cyngor Pellach

Partneriaeth Bioamrywiaeth Blaenau Gwent
Rhoi cyngor ar adfer cynefinoedd a rhywogaethau blaenoriaeth o fewn y Fwrdeisdref Sirol.
Ffôn: 01495 355702

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Blaenau Gwent
Gweinyddu'r Cynllun Grant Gweithredu Bioamrywiaeth sy'n cynnig grantiau bychan hyd at £2,000 i berchnogion tir a grwpiau cymunedol ar gyfer prosiectau bioamrywiaeth.
Ffôn: 01495 356070
Gweinyddu Gorchmynion Cadw Coed
Ffôn: 01495 355546

Cyngor Cefn Gwlad Cymru (CCW)
Gweinyddu Cynllun Amaeth-Amgylchedd Tir Gofal lle mae grantiau ar gael ar gyfer amrediad eang o waith rheolaeth cynefin ar ffermydd.
Ffôn: 02920 772400

Coed Cymru
Rhoi help a chyngor di-dâl ar: reolaeth coetir, cynaeafu coed, prosesu, datblygu cynnyrch a marchnata.
Ffôn: 01495 235354

Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru
Gweinyddu caniatâd chwynladdwyr ger llwybrau dŵr **Ffôn: 08708 506506** ac yn rhedeg y Llinell Arbennig Llygredd **Ffôn: 0800 807060**

Comisiwn Coedwigaeth
Gweinyddu trwyddedau cwympo coed
Ffôn: 01873 850060

Dalier sylw: mae'r argymhellion o fewn y ddalen hon ar gyfer arweiniad yn unig. Oherwydd cymhlethdod coetiroedd unigol a'r rhyngweithiau o'u mewn, fe'ch cynghorir i geisio cyngor arbenigol gan sefydliadau perthnasol o'r camau cynnar. Medrir hefyd lawrlwytho'r ddalen hon o wefan Partneriaeth Bioamrywiaeth Blaenau Gwent 'Gwe Bywyd'. Medrir cyrchu hyn drwy www.blaenau-gwent.gov.uk